

Landskap: Småland Upptecknat av: E. Johansson
A. Holmström
Härad: S. Möre Adress:
Socken: Vissefjärda Berättat av
Uppteckningsår: 1933 Född år i

Uppteckningen rör

Tomasnatten
 Årsgång tomasnatten
 Möte med Tomas
 Spökeri
 Näcken hindrar fisket
 Binda näcken
 Skroffelfläckar
 Fallandesjuka
 Gå emot något
 Ej nämna en död vid namn
 Måka ut julgubben
 Tur i fiske
 Förgöra fiske
 Tattare

sid.

Skriv endast på denna sida!

20 sid.

4704

Handwritten signatures and notes:
Karl Johan
Hjelmström

Handwritten notes:
Svåra
Tomasnatten
1933

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I

Tomasnatten.

Tomasnatten då hände det alltid något skit vid kvarnarna. Och den natten ~~ville~~^{skulle} de inte mala, om de ville ha sin kvarn hel.

Min hustrus farmor skötte sin karls kvarn en tomasafton. Hon hade en liten, och när det led mot midnatt, skulle hon som hastigast titta till den. Hon kom in, men när hon såg efter, var det inget barn i sängen. Då förstog hon, att det var ett tecken, att hon skulle låta bli att mala. Hon gick och stannade kvarnen, men hjulet gick med sådan fart, att hon trodde aldrig, hon skulle få det still. Sen gick hon in, och som hon kom in såg hon barnet ligga och sova under sängen.

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

I Torsbo var det en möllare, som höll på att mala till långt in på natten - se det fick de ju göra, för till jul ville ju alla ha sin säd malen. Han tyckte väl det var lite underligt, och rätt som det var kom där två stora hundar inrusande i kvarnen. Han tog en skoffa mjöl och slängde i munnen på dem, och då sprang de sin väg. Men sen var det han, som stängde igen sin kvarn och gick in och lade sig, för han märkte väl, att allt inte var som det skulle.

Så dröjde det en stund till han hade somnat, och då knackade det på dörren. Han steg upp och såg efter, och där såg han en, som satt på en häst, och han sa: "Du ska ha tack för det du gav mina hundar." Sen red han sin väg.

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

Årsgång tomashatten.

Somma var ute och gick kring tre kyrkor toasmässo-
afton. Det var sådana, som ville se lite mer än andra. De
fick då gåvor att se dödsfall och sådant långt i förväg,
så att de kunde tala om för folk, vad som skulle hända.
Då kunde de få se Tomas.

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

Möte med Tomas.

En från Parismåla var ute för en femton år sedan och gick sent en toasmässocafte. Då såg han Tomas gå runt Visssefjärda kyrka. Se den kvällen var folk inte gärna ute annars. Det aktade de sig för.

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Spökeri.

Jag hade en morfar, som gick omkring och gällade grisar och kalvar. Han var en gång i Harsbo i Långasjö socken, och när han var på hemväg och kom vid ett vägskäl, så var där en hop folk, och där hade de en torpare, som var död. Han hade fiskat, och när han gick hem, hade han haft en grankäpp med vasst handtag på, och halt som det var på isen, halkade han och fick handtaget i huvudet och dog. Nu sa de till morfar, att han skulle skära av liket kläderna, för han hade kniv på sig. Morfar gjorde det och det bar sig inte bättre än att den rispade upp i bröstet lite på den döde, så där kom blod. De mente på: "Du ska

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

va aktsam." Men han sa: "Det har du inte ont av nu Karl-
Petter," och pustade väl till liket lite. Sen gick det en
tid.

När morfar efter en tid kom på samma ställe, där han
hade skurit av liket kläderna, såg han ett sken. Morfar
var inte rädd av sig, men han tyckte väl, det var lite
kusligt och bad det där dra så långt pepparen växte - med
en ed. Han hade för resten hört ett skri också. - Då lyfte
det upp honom. Han hade varit och fiskat och hade krokar
och fisk med sig, och det slängde både krokar och fisk
som fåglar i luften. Och där blev han liggande. Se, han
skulle aldrig ha sagt något, så hade ingen rört honom.

Sen hade de en hund där hemma, och den fick nån aning
om hur det var fatt. Han sprang rätt till stället, där
morfar låg, och då hasade sig gubben på alla fyra. Sen

4704

låg han i sex veckor eiteråt innan han blev människa,
så att han kunde gå.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

Svealand, S. Måre, Vårseffjärde
Sjyft. år 1933
Sjyft. av E. Johansson
A. Holmström

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Näcken hindrar fisket.

I Karamåla var det en torpargubbe, som fiskade och som jämt hade så ont av näcken eller sjörået, som det också kallades. Denne fiskaregubben hade för sig, att det fanns en stor gädda där i sjön. Hon var stor som en båt-botten i ryggen och hade en bjällra om halsen. Två gånger hade han haft henne på krok och hört och sett bjällran, men bägge gångerna hade näcken skrämt bort henne.

En gång var far ute med honom och rodde och hade lite snuva, så det pep i näsan på honom. "Tyst," sa den där gubben. "Nu är näcken i närheten." Rätt som det var pep far till ordentligt. Då blev gubben ifrån sig. "Nu kommer han," skrek han och rodde i land.

Till slut, när näcken hade skrämt all möjlig fisk för

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

honom, gick han efter vigder jord på kyrkogården och strödde runt hela gölen. Det var för att näcken inte skulle rå med att skada honom eller förgöra, så att fisken gick ifrån, när han hade fått den på krok.

Smil

S. Höre bad

Vinefjärda s:n

1933

4704

Uppg. B. Johanson
A. Holmström

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

Binda näcken.

När de badade, så band de alltid näcken förr. De satte
ner en kniv eller en nål i stranden, och så var näcken
bunden, sa de. Sen tog de upp den, när de gick ur vattnet.

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

Skroffelfläckar.

När de hade slaktat och hängde upp korv till torkning, fick kvinnorna akta sig för att gå under, så att det droppade på dem. Var de då med barn, fick det skroffelfläckar i huvudet, när det skulle brygna få hår. Ville de bota det, skulle de laga, att de fick sådant vatten av droppande korv en annan gång och sedan smörja det på skroffelfläckarna vid ny och ned.

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
12

Fallandesjuka.

Vid slakt var det farligt för ett fruntimmer, som var med barn att vara med. Såg hon djuret ligga där och rycka och slita sig i dödskampen, blev barnet likadant. Det ryckte och slet sig som djuret. Och skedde olyckan att modern ~~var~~ blev rädd t.ex. när fostret var 13 veckor gammalt, kom fallandesjukan på, när det var 13 år gammalt. En sån fallandesjuk skulle vara med vid slakt, och just när de hade flått av ett djur och blodet sipprade fram och köttet skälvde, så skulle han bita i det. Och det har hjälpt, det vet jag.

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

Gå emot något.

Jag och en kamrat hade varit och måkat julagubb, vi kallade. Som vi kom i ett led, fick min kamrat - han gick till höger om mig - en smäll, så han dansade helt runt. Honom fick vi bära hem sen. Det var så, att han hade gått emot något. Men jag, som gick på vänster kant, hade inget ont av det. - När man är rädd för att möta något, skall man gå på vänster sida. Går man till höger, är man inte säker.

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

Ej nämna en död vid namn.

Ett ofreda en död genom att nämna honom vid namn är så farligt, att det rent av kan bli deras död. En pojke i Buggehult var på kyrkogården och gjorde det. Man rådde inte me att gå hem ordentligt, och sen tynade han bort.

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

Måka ut julagubben.

Vid julen hade de för sig en sed, som de kallade "måka ut julagubben". Det var på annandagsmorgonen, de gick sta vid fyra - fem-tiden och måkade ut julagubben - d.v.s. gödslen, som hade legat kvar sen julafton. - På juldagen gjorde de aldrig mer än *det* allra nödvändigaste, se. - Var det på ett ställe, där de ville hjälpa pigan med måkningen, gick de dit och måkade - eller om de ville visa bonden en tjänst. Och så fodrade de djuren och gick. Nu visste de ju om på ställena, att sånt skulle ske, och då hade de alltid satt ut lite brännvin och mat. - Det var för resten mest för att få sig lite brännvin, som de gick ut och kanske för flickornas skull med, och somliga

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

var så fulla sen, så de kunde knappt gå hem, när de hade varit i några lagårdar.

Men var det då någon, som de hade ett litet horn i sidan till, så var det inte gott för den då. Då tog de och måkade in istället i hans lagård, så att djuren kunde stå till buken i skit. Och så la de in av den bästa säden hela nekar i bäsen. På ett ställe hade de till och med kastat up alla fåren på höslindren, så det var som lite hämnd på den bonden. Och på ett annat gick de till och med och slängde gödseln i brunnen. Och den morgonen var det farligt, om det inte stog brännvin i lagarn, så att det räckte till. Det fick alla de erfara, som de gjorde illt för.

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Tur i fiske.

Tur i fiske, var det de som trodde, att de fick,
genom att ta ett dödingaben och binda i nätet, Det har jag
sett, de har gjort.

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

Förgöra fiske.

I Skepebo vik får de aldrig en braxen. Där var förr så mycket braxen, att de kunde gå från det ena landet till det andra ^{på den}. Men så råkade prästen och en bonde i fejd om fisket, och prästen ville lägga det under sig. Då mente den andre på, att hädanefter skall I få lagom med fisk. Och efter den dagen fick de lagom med fisk där också. En braxen har aldrig fångats där mer. De hade ^ä Inge finnen där en gång, och han var ute på viken och tittade på det lite. Så sa han: "Ja fisk finns här, men den är bunden. Men jag kan inget göra."

** en i orden känd trollgubbe.*

Småland
E. Nore
Tussefjärda
mjd 1933

4704

*Upps. av E. Nore
A. Holmström*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

Tattare.

Tattare var de rädde förförr. Och de gjorde mycket illa. Släppa in tattare i en lagård var det ingen, som torde, för då kunde det gå illa med djuren. I mitt föräldrahem hade de varit och tiggat, och vi gav dem inget. Men efter den dagen var det stopp, att vi fick någon mjölk av kon i ett bås. Till slut kom där en, de kallade Långe féen /finnen/. Honom sa vi till, för han gällde för att vara lite klok, som finnar för det mesta är. Han gick ut i lagårn och befallde, att de skulle bryta upp en plank. De gjorde det, och sen tog finnen fram ett litet bylte med nöthär och lite blodiga trasor i, som trollpaket lagt dit.

Och de kunde förgöra fiske också, de rackarna. En bonde här intill hade en liten göl, och han fick så

4704

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

galet med fisk jämt. En dag kom där en tatterska och ville ha lite fisk av honom, just när han kom och hade fiskat. Bonden var snål, så han gav henne inte. "Men bara en liten, liten fisk," sa hon. "Det får du inte käring," mente bonden på. "Det ska du ha gott av," sa kärningen, "och du ska aldrig få en fisk mer här, det ska jag styra om." Kärningen gick ner till sjön, och vad hon hade för sig, det vet ingen, men när fisk har de aldrig fått i den sjön sen.